

סיכום מאמר: חסמים ביישום השכלה נתמכת: השלכות לאנשי מנהל וקובעי

מדיניות

טרוור מאנת'י, ריק גושה וצ'ארלי ראפ

ארה"ב, 2015

Manthey, T. J., Goscha, R., & Rapp, C. (2015). Barriers to supported education implementation: Implications for administrators and policy makers. *Administration and Policy in Mental Health, 42*, 245–251.

נכתב במסגרת פרויקט חומר מקצועי בעברית של אתר יספר"א - ispraisrael.org.il

סוכם על-ידי אילה פרידלנדר כץ בהמלצת דר' מקס לכמן

קריאת הסיכום אינה מהווה תחליף לקריאת המאמר המלא!

מבוא

בארה"ב בכל שנה כ-43.7 מיליון אנשים חווים צורה כלשהי של מוגבלות נפשית ומתוכם קרוב ל-10 מיליון חווים מוגבלות פסיכיאטרית חמורה. להתמודדות עם מגבלה פסיכיאטרית השלכות כלכליות ניכרות. ארה"ב מוציאה סכום שנתי מוערך של 70 מיליארד דולר בעלויות ישירות של טיפול במוגבלויות פסיכיאטריות חמורות ובנוסף 80 מיליארד דולר בהוצאות עקיפות כגון אובדן משכורות ויצרנות, טיפול של המשפחה ואובדנות. סימפטומים של מוגבלות פסיכיאטרית לרוב מופיעים בגילאי ההתבגרות המאוחרים וראשית הבגרות ולעתים קרובות משבשים או מעכבים הישגים לימודיים. לאנשים עם מגבלות פסיכיאטריות שיעורים גבוהים יותר של נשירה ממוסדות השכלה לעומת האוכלוסייה הכללית ודרושות להם תמיכות מקיפות יותר כדי להצליח במסגרות אלה. הפרעה לרכישת השכלה מובילה לחוסר במיומנויות השכלה בסיסיות כדי להצליח בשוק העבודה העכשווי, צורך לקבל עבודות לטווח קצר בשכר נמוך, חוסר בהטבות המבוססות על עבודה כמו פרישה לגמלאות וביטוח בריאות ומבילה לעוני.

ישנן עדויות ראשוניות לכך שהשכלה נתמכת יכולה להרחיב את פעילותה של תעסוקה נתמכת הקיימת זה מכבר בשירותי בריאות הנפש בקהילה. תעסוקה נתמכת היא אחד המודלים היעילים ביותר הקיימים כדי לסייע לאנשים עם מגבלות פסיכיאטריות להשיג תעסוקה, אך ישנה גם ביקורת על כך שתעסוקה נתמכת אינה מצליחה לסייע למתמודדים להשיג תעסוקה ארוכת טווח ולפתח קריירה. לכן הוצעה גישה משולבת של השכלה ותעסוקה נתמכת. מחקרים מצביעים על קשר בין הצלחה בהשלמת השכלה לבין עבודה בעמדות בכירות יותר, תעסוקה יותר ארוכת-טווח ומשכורות גבוהות יותר בקרב מתמודדים.

תמיכות בהשכלה אינן ניתנות באופן עקבי בתכניות קהילתיות בבריאות הנפש. בנוסף, מתמודדים המעוניינים להשיג השכלה חווים חסמים רבים נוספים, בהם: סטיגמה מצד סטודנטים או מורים; חוסר באמפתיה מצד מורים; חוסר בתמיכת מתאמי טיפול, משפחה וחברים; קשיי תחבורה; קושי במימון; קושי בניהול סימפטומים או ניהול תופעות לוואי של תרופות; חוסר

מגורים או גמישות בקמפוס; חשש מפני חשיפה; חוסר נגישות לשירותי השכלה נתמכת; חוסר ביטחון ודימוי עצמי ירוד. עבור רבים, המוגבלות הפסיכיאטרית ביחד עם חסמים אלה מובילים למעגל חוזר של ניסיונות כושלים בהשלמת השכלה. עם זאת, מתמודדים מדווחים כי הם רואים בהשכלה על-תיכונית הזדמנות לצמיחה אישית ואמצעי המסייע להחלמה. מעל 50% מהמתמודדים מבטאים רצון להשיג השכלה. באופן מאכזב, לא כולם נרשמים למסגרת השכלה ומעטים אף יותר משיגים לבסוף את התואר.

השכלה נתמכת

השכלה נתמכת הינה מודל מבטיח של התערבות בבריאות הנפש הקהילתית, שנועדה לסייע לאנשים להשיג את מטרותיהם בתחום ההשכלה. תכניות אלה עוסקות בהסרת חסמים בדרך להשגת השכלה, בסיועם של עובדי השכלה נתמכת ייעודיים. אוכלוסיית היעד של השכלה נתמכת כוללת בעיקרה אנשים עם מחלות נפש חמורות המאובחנים עם מחלות כגון סכיזופרניה, הפרעות במצב הרוח או דיכאון מגורי.

ישנם ארבעה מודלים עיקריים של השכלה נתמכת: (1) כיתת לימוד נפרדת; (2) תמיכה בתוך מקום הלימוד; (3) תמיכה ניידת; (4) למידה חופשית עצמאית. על-אף שלכל אחד מהמודלים מבנה שונה, הם לעתים קרובות מספקים שירותים דומים, לצד הבדלים באופן מתן השירות. חלקם ניתנים באמצעות מרכזים קהילתיים לבריאות הנפש, חלקם באמצעות קלאבהאוס, אחרים באמצעות תכניות מיוחדות בקמפוסים של קולגים. למרות שישנם כמה מודלים של השכלה נתמכת לבחור מתוכם, תכניות השכלה נתמכת הן עדיין מעטות וזמינותן נמוכה עבור מירב המתמודדים המייחלים להשיג השכלה.

השכלה נתמכת פורמאלית הוצגה לראשונה בספרות בשנות ה-80 ועם זאת בוצעו מחקרים אמפיריים כמותיים מעטים על ההתערבות במהלך 30 השנים האחרונות. למרות שהראיות הן ראשוניות, המחקרים מצביעים על תוצאות חיוביות, בהן: הגברת ההרשמה למוסדות השכלה וקורסים; עלייה בהשלמת קורסים; הגברת תעסוקה ו/או עלייה בשכר; שיפור מיומנויות התמודדות; הפחתת אשפוזים; הגברת חיים עצמאיים; העצמה; שיפור הדימוי העצמי; החלמה ו/או רווחה פסיכו-סוציאלית; ושיפור איכות החיים.

למרות שתוצאות אלה נראות מבטיחות, ישנן מגבלות משמעותיות במירב המחקרים שבוצעו, כגון מדגמים קטנים ולא אקראיים, מדדים לא-סטנדרטיים, ללא קבוצת השוואה, או מעקב בלתי מספיק. סקירות שיטתיות של הספרות על השכלה נתמכת מצביעות על ראיות מעודדות, אך ניתן להתייחס לתוצאות החיוביות רק באופן טנטטיבי ודרושים מחקרי ניסוי רנדומאליים מבוקרים ארוכי-טווח. חוקרים הצביעו על צורך ביתר קונסיסטנטיות באופן הערכת מודלים שונים של השכלה נתמכת והתוצאות שאחריהן עוקבים.

חסמים ליישום ומחקר

קושי במימון תכניות

לא קיים מימון ממשלתי הזמין באופן ספציפי לתכניות השכלה נתמכת. מימון הוא אחד החסמים הראשיים ביישום תכניות אלה. במקרים מסוימים, הופנו משאבים מתכניות אחרות בבריאות הנפש על מנת לספק שירות זה. במקרים אחרים תכניות השכלה נתמכת שילבו מימון מארגונים

מוניציפאליים, פדראליים, ממקומות עבודה ותאגידים פרטיים, כאשר שיתוף הפעולה בין מערכות אלה מהווה חסם עיקרי. תכניות רבות צריכות לשזור מימון ממגוון מקורות (תכניות שיקום תעסוקתי, ארגונים ארציים, קרנות/תורמים פרטיים ועוד), כאשר חלק גדול ממקורות אלה דורשים פנייה מחדש בכל שנה. לעתים קרובות תכניות השכלה נתמכת נאלצות לגלות יצירתיות בכתבת בקשות למימון תמיכה קצרת-טווח ולצמצם עלויות באמצעות שיתופי פעולה עם סוכנויות אחרות במימון פרסום, עלויות ספרים, הסעות, התאמות טכנולוגיות ועוד. כמה מהתכניות להשכלה נתמכת אף פנו לפעילויות כגון מכירת ספרים או מאפים ושטיפת מכוניות לצורך גיוס כספים. כמה מדינות שילמו את עלויות השכלה נתמכת בעזרת קרנות של תעסוקה נתמכת, או דרך תכניות פסיכו-סוציאליות ומענקים של שירותי בריאות הנפש. מכל מקום, כיוון שמענקים מוגבלים בזמן, או כאשר תקציב המדינה מוגבל, השכלה נתמכת לעתים קרובות אינה מקבלת עדיפות ולרוב היא אחד השירותים הראשונים להיפסק באופן זמני או קבוע.

קושי במימון לימודים

הבטחת מימון עבור עלויות הלימוד של הסטודנט גם היא קשה. עובדי השכלה נתמכת לעתים קרובות מסייעים לסטודנטים לנווט במבוך מקורות המימון הפוטנציאליים, כולל מלגות לימודים, שיקום תעסוקתי, ביטוח לאומי, מענקים ממשלתיים, עבודה במחקר והלוואות. לסטודנטים הנושרים מהלימודים בשל סימפטומים פסיכיאטריים לעתים קרובות נוצר חוב להלוואות ועובדי השכלה נתמכת נאלצים להתמחות בסיוע למשתתפים להתגבר על השלכות פיננסיות שליליות אלה על מנת לאפשר להם לשוב ללימודים.

קושי במימון מחקר

מימון למחקרים ניתן לרוב עבור ניסויים שאותם ניתן להשלים תוך שנים אחדות. עם זאת, יש קושי להשיג מימון לתכניות השכלה נתמכת כאשר אחד ממדדי התוצאה העיקריים שלהן הוא השלמת תואר ראשון. השלמת תואר שבאופן רגיל אורכת ארבע שנים, דורשת מרוב הסטודנטים זמן ממושך יותר. חקירת השכלה נתמכת היא מחויבות ארוכת טווח שקשה להעריכה בטווח הקצר שבו פועלים מנגנוני המימון.

קשיים ברמה הבינלאומית

חסמים ליישום אפקטיבי של השכלה נתמכת קיימים גם ברמה הבינלאומית. תקופות חוזרות ונשנות של האטה כלכלית באירופה ומקומות אחרים השפיעו לרעה על מה ששירותים יכולים לספק לאנשים עם מגבלות פסיכיאטריות. ממשלות הטילו הגבלות על מה שניתן לממן ועל משך המימון. קשיים כלכליים יוצרים מחסומים הן למימון תכניות השכלה נתמכת והן למימון הסטודנט. העלויות של השגת השכלה הופכות להיות יקרות יותר ברוב מדינות העולם ונטל החוב של סטודנטים הופך לדאגה גוברת. חוסר במדדים קונסיסטנטיים להערכת תוצאות ומודלים של השכלה נתמכת בולט עוד יותר בהסתכלות בינלאומית.

פתרונות ראשוניים

כדי לסייע לבעיית העקביות של הערכת תכניות השכלה נתמכת ותוצאותיהן, בית הספר לרווחה חברתית באוניברסיטת קנזס פיתח סולם נאמנות (Fidelity) להשכלה נתמכת. סולם זה מבוסס על

עקרונות הליבה של השכלה נתמכת אשר נמצאו בספרות עד כה. הסולם פותח כך שיוכל להיות גמיש ביישום ושימוש במגוון מקומות ובמשולב עם התערבויות מבוססות ראיות אחרות. סולם הנאמנות מהווה אמצעי ליישום שיטתי של תכניות חדשות ולשיפור איכות התכניות הקיימות. גמישותו של הסולם מאפשרת התאמה אינדיבידואלית לקהילות ספציפיות ולמבנים ארגוניים שונים. הסולם מאפשר לעקוב בצורה יותר אובייקטיבית האם מתן השירות נשען על עקרונות היסוד של השכלה נתמכת. ככל שיותר ארגונים יבצעו הערכה של תכניות השכלה נתמכת עם שימוש בסולם הנאמנות, יהיה קל יותר להעריך ולהשוות בין תכניות ולעקוב אחר תוצאות.

פתרונות עתידיים: קריאה לפעולה

דרושה נכונות לממן מחקרי ניסוי מבוקרים ארוכי טווח של השכלה נתמכת על מנת להשיג בסיס ראיות מוצק יותר. מחקרים כאלה עשויים לאפשר הבנה מקיפה יותר לגבי יעילות השירות וכן ניתוחי עלות-תועלת של השירותים. מחקרים קפדניים ארוכי-טווח עשויים לספק ראיות שניתן לסגור בעזרתן להגברת הנגישות לשירותי השכלה נתמכת עבור מתמודדים הזקוקים ומעוניינים בהם.

מדיניות ברמה הארצית משפיעה על קביעת השירותים המסופקים בשירותי בריאות הנפש בקהילה. לעתים קרובות השכלה נתמכת מקבלת עדיפות נמוכה. יצירת מנגנונים לתעדוף השכלה נתמכת יסייעו להגברת הרציפות במתן שירותים אלה. גורמי מימון יכולים לנקוט בצעדים שונים, בהם: הגדלת הכיסוי לשעות עבודה בשירותי השכלה נתמכת; הנחיות למינוח שיאפשר לסוכנויות לגבות כספי ביטוח רפואי עבור השכלה נתמכת; הנחיות שיאפשרו מימון כחלק משירותי תעסוקה נתמכת; עידוד להגברת השימוש בהשכלה נתמכת המושתתת על תמיכת עמיתים והאפשרות למימון באמצעות ערוצי תמיכת עמיתים.

רציפות המימון והנגישות להשכלה נתמכת עשויה להגביר את שיעורי ההשכלה הגבוהה בקרב מתמודדים וכך להגביר את הפוטנציאל שלהם ליותר עצמאות ולהפחית עלויות למערכת בריאות הנפש. מרכזים רבים של בריאות הנפש צריכים לזכות לשבחים על מאמציהם לספק שירותי השכלה נתמכת על אף הקשיים במימון תכניות אלה. ככל ששירותי בריאות הנפש יעקבו אחר תוצאות התכניות ויתרמו לידע על יעילותן, כך גורמי מימון יוכלו לגלות יותר נכונות לתמוך בהן. גורמי מימון ממשלתיים ומקומיים ומרכזי בריאות הנפש יכולים להשקיע בהשכלה נתמכת באמצעות מחקרים ארוכי טווח, מתן מימון רציף, הערכה מהימנה של תכניות וניטור תוצאות. הגברת פיתוח הקריירה באמצעות השכלה נתמכת עשויה לעזור לצרכנים להשיג את מטרותיהם בתחום ההשכלה וכן עשויה להפחית השלכות כלכליות אישיות וקהילתיות הנקשרות למחלת נפש.